

Ks. WOJCIECH KAMCZYK

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Teologiczny

<https://orcid.org/0000-0002-6861-7360>

Angelologia Ojców Kościoła. Sprawozdanie ze spotkania Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski

(Świdnica, 19–21 września 2022 r.)

W siedzibie Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Świdnickiej w dniach 19–21 września 2022 r. odbyło się spotkanie Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski. Gospodarzami zjazdu byli pani dr Magdalena Józwiak oraz ks. mgr lic. Paweł Traczykowski. Temat obrad brzmiał: *Angelologia Ojców Kościoła*.

Zjazd rozpoczął się w poniedziałkowy wieczór, choć część uczestników zawitała do Świdnicy już w niedzielę, by kolejny dzień poświęcić na *itinerarium* po dolnośląskich perłach baroku. We wtorkowy poranek obecni wzięli udział we mszy św., sprawowanej przez ks. bp. dr. Adama Bałabucha, biskupa pomocniczego diecezji świdnickiej, a po śniadaniu rozpoczęła się sesja przedpołudniowa. Najpierw przewodniczący Sekcji, ks. prof. dr hab. Bogdan Czyżewski, powitał wszystkich zgromadzonych, wprowadził krótko w tematykę obrad, przypomniał ich porządek oraz podał najważniejsze ogłoszenia organizacyjne. Uczestników powitał także rektor świdnickiego seminarium, ks. Dominik Ostrowski. Pierwszej części spotkania przewodniczył ks. prof. dr hab. Jan Żelazny (Kraków). Jako pierwszy głos zabrał ks. dr hab. Arkadiusz Nocoń (Rzym). W swoim wykładzie, zatytułowanym *Aniołowie w Apoftegmatach Ojców Pustyni*, zaznaczył, że życie mnichów, przedstawiane w omawianych dziełach, porównywane było do życia anielskiego. W *Apoftegmatach* aniołowie wyglądem przypominają ludzi do tego stopnia, że Ojcowie Pustyni często ich nie rozpoznają. Mogą przybierać także inne postacie, np. orła. Rozpoznać można ich jednak po atrybutach, wśród których najczęściej pojawiającym się jest miecz (miecz Pański). Nie ma mowy o anielskich skrzydłach, a jedynie o unoszeniu się aniołów. Aniołowie nie mają zdolności odczuwania zapachów świata, za to rozpoznają „zapachy” dusz. W hierarchii zawsze występują ponad świętymi. Do ich zadań należy opieka nad ludźmi, a także uwielbienie Boga. *Apoftegmaty* wspominają również o „fałszywych aniołach”, czyli demonach. Następnym prelegentem był o. prof. dr hab. Mieczysław Celestyn Paczkowski OFM (Toruń), który zaprezentował wykład *Tajemnicza sekta angelitów w pierwszych wiekach chrześcijaństwa*. Wskazał w nim, że już synod w Laodycei uznał za kryptobałwochwalstwo przesadną cześć oddawaną aniołom, zwłaszcza wtedy, gdy tym samym odrzuca się chwałę Bożą. Teodoret z Cyru nazywał błąd nadmiernej czci aniołów zadawnioną chorobą, a przesadna cześć aniołów rzucała nieraz cień na postać Zbawiciela. Sami angelici, słabo znani, byli wyznawcami maksymalizmu angelologicznego, który zarówno w ocenie współczesnych, jak i prelegenta mógł stać się bardzo

niebezpieczny. Sesję przedpołudniową podsumowała dyskusja, w czasie której ponownie zwrócono uwagę na wyraźnie zarysowaną w pierwszych wiekach służebną rolę aniołów, wskazano także na nieliczne wzmianki o modlitwie i wzywaniu pomocy aniołów.

Obrady wznowiono po przerwie. W drugiej części jako pierwszy referat, zatytułowany *Aniołowie w literaturze pryscylikańskiej*, wygłosił ks. dr hab. Krzysztof Sordyl (Bielsko-Biała). Prelegent zaznaczał, że Pryscylian wyraźnie podkreślał wyższość Chrystusa nad aniołami, a człowiek nie ma obowiązku oddawania im czci. I choć w tym elemencie doktryny Pryscylian starał się podkreślać swoją ortodoksyjność, to jednak przywołując imiona aniołów, powoływał się na przekazy gnostyckie i manichejskie, stąd między innymi postacie Armaziela, Mariam, Barbilona i innych. Pryscylian starał się również unikać ukazywania Chrystusa jako anioła, przez co ustrzegł się posądzenia o związki z ebionitami, którzy czynili z Chrystusa pierwszego z aniołów. Kończąc, ks. Sordyl wskazał, że u Hieronima można znaleźć cztery teksty z wykazem aniołów, które stanowią polemikę z pryscylianizmem. Kolejnym mówcą sesji przedpołudniowej był ks. prof. dr hab. Waldemar Turek (Rzym), który zaprezentował referat pt. „*Anioł symbolizuje naszego Pana*”: *angelologia św. Hieronima w świetle „Homilii o Psallach” 83-84 (seria II)*. W swoim przedłożeniu najpierw przywołał wątpliwości dotyczące autorstwa omawianych tekstów. Następnie wskazał na prezentowanie przez pisarza aniołów w zestawieniu z męczennikami i mnichami. Aniołowie wiernie służą Panu, podobnie jak mnisi, zachowują także czystość, podobnie jak oni („To, co aniołowie robią w niebie, mnisi czynią na ziemi”). Z jednej strony przedstawione jest ich piękno, z drugiej brzydota aniołów upadłych, którzy sprzeciwili się Bogu. Ostatnią prelegentką sesji przedpołudniowej była dr Magdalena Józwiak, która przedstawiła referat pt. *Serafiny w egzegezie biblijnej św. Hieronima ze Strydonu*. W swoim przedłożeniu skupiła się na fragmencie z III księgi komentarza do Księgi proroka Izajasza, w którym mowa jest o serafinach. Hieronim łączył etymologię słowa *serafin* ze „spalaniem się”, stąd serafin był dla niego aniołem płonącym zapałem do Boga. Uważał, że wyróżniają go trzy pary skrzydeł, jego obowiązkiem jest celebrowanie świętości Boga. Dwa serafiny z Księgi Izajasza interpretował jako Stary i Nowy Testament. Część przedpołudniowa zakończyła się dyskusją, a także podjęciem kilku kwestii wydawniczych. Następnie uczestnicy obrad udali się na obiad.

Po przerwie, w czasie której część uczestników zwiedziła wspaniałą katedrę św. Wawrzynca oraz rynek miejski, wznowiono obrady. Sesję popołudniową poprowadziła pani profesor Karolina Kochańczyk-Bonińska (Warszawa). Jako pierwszy głos zabrał ks. dr hab. Marcin Wysocki, prof. KUL (Lublin), który łącząc się za pomocą internetu, przedstawił referat pt. *Anioły są wśród nas. Studium pism św. Paulina z Noli*. Zauważył, że omawiany autor skupia się w swoich dziełach przede wszystkim na działaniu aniołów, które m. in. unoszą zmarłych do nieba, wychwalają Chrystusa, służą pomocą ludziom, a nieraz ich wyręczają, odegrają też istotną rolę w czasie sądu ostatecznego. Angelologia Paulina jest bardzo praktyczna, stąd podkreślenie, że „aniołowie są wśród nas”. W tej części obrad głos zabrał również ks. dr hab. Józef Pochwat (Kraków), który zatytułował swoje wystąpienie *Aniołowie dobrzy i źli w alegorycznej interpretacji Księgi Rodzaju, Wjścia i Kapłańskiej u Cezarego z Arles*. Przyznał, że u prezentowanego Ojca Kościoła przeważają teksty o diable nad tymi, które podejmują temat aniołów. Omówił nauczanie o aniołach odnośnie do sceny spotkania z Abrahamem, pojawienia się ich we śnie patriarchy Jakuba, zakończył zaś przywołaniem nauczania o złych duchach, w którym Cezary przestrzegł przed katastrofą, jaką mogą wyrządzić, nie tylko w życiu cielesnym, lecz przede wszystkim duchowym. W czasie dyskusji prelegent zachęcił do poparcia starań francuskiego episkopatu o ogłoszenie św. Cezarego z Arles doktorem Kościoła.

Po krótkiej przerwie zebrano się, by wysłuchać sprawozdania ks. prof. dr. hab. Bogdana Czyżewskiego, przewodniczącego Sekcji, z mijającej pięcioletniej kadencji zarządu. Wystąpienie uzupełnił ks. prof. dr. hab. Piotr Szczur, skarbnik Sekcji. Następnie przeprowadzono wybory członków zarządu na kadencję 2022–2027. Wybory nadzorował ks. prof. dr. hab. Antoni Żurek. W rezultacie głosowania przedłużono kadencję dotychczasowego zarządu o kolejne pięć lat (ks. prof. dr. hab. Bogdan Czyżewski – prezes, ks. prof. dr. hab. Norbert Widok – zastępca prezesa, ks. prof. dr. hab. Piotr Szczur – skarbnik). W ten sposób zakończono część oficjalną spotkania, zaś wieczór wypełniło wspólne świętowanie przy stole.

Ostatni dzień zjazdu rozpoczęła Eucharystia, sprawowana w kaplicy seminaryjnej pod przewodnictwem ks. arcybiskupa seniora prof. dr. hab. Ignacego Deca, pierwszego biskupa diecezji świdnickiej. O godz. 9.00 rozpoczęła się sesja przedpołudniowa, której przewodniczył dr Krzysztof Morta (Wrocław). Jako pierwszy swoje wystąpienie, zatytułowane *Chrystologiczny charakter angelologii Pseudo-Dionizego Areopagity*, zaprezentował ks. prof. dr. hab. Tomasz Stępień z Warszawy. Postawił pytanie, czy analizując społeczność anielską u Pseudo-Dionizego, da się obronić chrześcijański charakter jego dzieł. Następnie, drobiazgowo analizując i interpretując wypowiedzi autora, wykazał, że jego angelologia ma charakter chrystologiczny, wskazując na Chrystusa jako zasadę wszelkich działań aniołów. W dalszej części obrad głos zabrali: ks. dr. hab. Jarosław Nowaszczuk (Szczecin), prezentując wystąpienie zatytułowane *Kim są aniołowie? Wczesnochrześcijańskie deskrypcje w komentarzach potomnych*, a po nim ks. dr. hab. Stanisław Adamiak (Toruń) z referatem *Kult archaniołów w późnej starożytności*. Ostatni z prelegentów wskazał na nieliczne, aczkolwiek istotne wzmianki o czci oddawanej aniołom, pojawiające się m.in. w opisach śmierci męczenników, krótkich modlitwach, a także inskrypcjach i wizerunkach.

Następnie miała miejsce dyskusja, a po przerwie kawowej podjęto sprawy kwestii wydawniczych i aktualnych problemów. Na zakończenie głos zabrał ks. prof. dr. hab. Bogdan Czyżewski, który podsumował obrady oraz podziękował gospodarzom, żegnając wszystkich uczestników i wyrażając nadzieję, że w przyszłym roku członków Sekcji Patrystycznej gościł będzie Tarnów.